

Спогади О. Шейкіна містять у собі матеріали, що не увійшли в історичний обіг [2. Д. ІУ - 13].

Можна констатувати, що поки що не існує фундаментальної монографії, що відбивала б всю гостроту та особливості героїчного подвигу захисників Одеси, перебіг операцій Приморської армії. Наше завдання – залучити до пошуків спогади ветеранів, спонукати ветеранів до написання власних спогадів, що стануть важливим джерелом для історичних досліджень.

Література:

1. Крылов Н. И. Не померкнет никогда. - М., 1984.
2. Фонди Одеського державного історико-краєзнавчого музею.
3. Фонды Одесского військово-історичного музею штабу ПОК.
4. Стенограмма конференции «Оборона Одессы». Т.3 – Одесса, 1962.

ASPECTE PRIVIND REPATRIEREA ETNICILOR GERMANI DIN SUDUL BASARABIEI (BUGEAC) LA SFÂRȘITUL ANULUI 1940 (Вопросы, касающиеся репатриации этнических немцев из южной Бессарабии (Буджака) в конце 1940 года)

Arthur TULUȘ,

Lect. univ., dr.

*Universitatea „Dunărea de Jos” Galați,
(România)*

Modificările de frontieră datorate războiului sau altor mijloace de presiune aduc spre dezbatere o amplă problemă, cea a refugiaților. Aceștia reprezintă o masă de oameni dislocați, siliți de împrejurări să-și părăsească domiciliul și, în cele mai multe cazuri, toată averea. Europa a fost confruntată în toată perioada interbelică, în condițiile impunerii unor regimuri totalitare și al agravării relațiilor internaționale, totul culminând cu declanșarea celui de-al doilea război mondial, mai întâi la nivel teoretic, și, ulterior, practic, cu fenomenul mutațiilor de populații, toate datorate unei idei, nu neapărat generoasă pentru refugiați, privind puritatea etnică.

Colonizarea Basarabiei cu etnici germani a făcut parte dintr-un plan mai vechi și, totodată, mai general al țărilor, plan ce prevedea atragerea de coloniști pentru a exploata și consolida regiunile de hotar ale Rusiei. Primele așezări formate de coloniștii germani au apărut în 1764 în regiunea inferioară a râului Volga. Ulterior, în decursul timpului, s-au format comunități germane și în alte regiuni ale imperiului țarist: în Crimeea, Stavropol, Krasnodar, Habarovsk, în Ucraina, Azerbaidjan, Georgia, Basarabia etc [4, 91]. Germanii așezați în Basarabia au constituit unul dintre ultimile valuri de colonizare ale acestui grup etnic, ei populând, începând din 1812 [este anul din care Basarabia intră în componența Rusiei], țărmul Mării Negre. Majoritatea celor așezați aici proveneau din sud-vestul Germaniei, din Principatul Varșoviei și din Prusia. Datorită sărăciei sau altor motive de natură politică și religioasă, aceștia își părăsesc patria și se stabilesc între 1814 și 1842, în special, în sudul Basarabiei (Bugeac), fiind atrași de promisiunile țarului Alexandru I. Din cele aproximativ două mii de familii stabilite inițial, cifrate la circa 10 mii de persoane, se pare că o treime au murit imediat sau chiar în prima iarnă, din cauza drumului greu și al condițiilor precare de viață. Situația s-a îmbunătățit abia din 1818, după înființarea

unui comitet de susținere socială [19, 25-30]. Germanii au primit înlesniri speciale pentru a se așeza în sudul Basarabiei. Ei erau scutiți de impozite și prestații pe timp de zece ani; primeau un împrumut de la stat tot pe aceeași perioadă; li se dădea un ajutor bănesc zilnic pentru hrană din momentul așezării în Basarabia până la obținerea primei recolte; erau scutiți de orice prestație militară; le era asigurată deplina libertate a cultului. Multe dintre satele coloniștilor căpătau numele localităților în care trupele rusești îl învinseseră pe Napoleon: Borodino, Tarutino, Maloiaroslaveț, Krasnoe, Kulm, Leipzig, Katzbach [17].

Ulterior, comunitatea germană din Basarabia s-a consolidat, ajungând să reprezinte în perioada interbelică aproximativ 3% din totalul populației provinciei dintre Nistru și Prut (estimată la 2,8 milioane locuitori), conform datelor furnizate de recensământul general al populației României din anul 1930 [15, XXIV-XXXV].

La baza repatrierii etnicilor germani în Reich, din România, Cehoslovacia, Polonia ș.a.m.d., un rol important l-a avut propaganda și ideologia nazistă care avea la bază doctrina raselor, preluată și dezvoltată de teoreticienii regimului și prelucrată apoi de dreptul german. Potrivit acesteia, națiunea sau comunitatea națională (*Volksgemeinschaft*) nu mai reprezenta totalitatea persoanelor supuse autorității statului ca în concepția individualistă liberală, ci o comunitate de sânge (*Blutgemeinschaft*) ce cuprindea toți indivizii de *sânge german* (subl. ns), chiar dacă ei se găseau în afara frontierelor Germaniei, sub cetățenia altui stat [2, 107; 12, 32]. Lozinca *ein Volk, ein Reich, ein Führer* a caracterizat politica statului german față de minoritățile germane din Europa centrală și de est. Un prim efect concret, l-a constituit elaborarea la 26 iunie 1935, în Germania, a legii asupra serviciului militar obligatoriu al muncii, care stabilea că toți tinerii germani, bărbați și femei, cu vârsta de la 18 la 25 de ani, inclusiv cei din afara granițelor țării care aveau cetățenie străină, trebuiau să presteze muncă obligatorie „în folosul statului național-socialist” [3, 130].

Se știe că ideologia rasistă a național-socialismului a avut rădăcinile în naționalismul german. Potrivit acesteia, problema germanilor din afara Germaniei trebuia soluționată fie prin extinderea Reich-ului asupra teritoriilor locuite de acești minoritari, fie prin repatrierea lor, în cazul României ultima formulă fiind mai atractivă pentru forurile de decizie naziste [20, 82].

În privința germanilor din România, zvonul privind iminenta evacuare a lor, s-a răspândit în urma discursului rostit de Hitler în Reichstag, la 6 octombrie 1939 [2, 107], deci, după încheierea Pactului Ribbentrop-Molotov (23 august 1939). Führer-ul anunța noua politică de repatriere în Reich a etnicilor germani din estul și sud-estul continentului, politică care a fost îmbrățișată, mai ales, de către germanii din Bucovina și Basarabia, cuprinși de teama unei agresiuni sovietice asupra României. Reacția generală a minorității germane în ansamblu a fost descrisă ca fiind una de „consternare” și „mare neliniște” [2, 107]. S-a văzut ulterior că temerile acestora s-au dovedit a fi întemeiate, în condițiile în care acceptarea ultimatumului sovietic la 28 iunie 1940 a determinat cedarea Basarabiei și a nordului Bucovinei Uniunii Sovietice [5, 41-100], peste 130.000 de etnici germani, după unele surse, trezindu-se, contrar voinței lor, înglobați în interiorul statului comunist [2, 107]. Interesul Berlinului față de conaționalii săi din teritoriile cedate de România statului sovietic a impus găsirea rapidă a unei soluții de repatriere a acestora în Germania.

Disponerea geografică a orașului Galați, aflat la intersecția unor importante rute înspre / dinspre Basarabia, precum și situația de port la Dunăre, în condițiile în care Germania își consolidase poziția de stat dunărean prin anexarea Austriei (martie 1938), a determinat ca portul Galați să fie unul dintre cele mai importante noduri în tranzitul spre Reich al etnicilor germani din Basarabia, dar și din alte regiuni rămase în continuare în componența României după ultimatumul sovietic din iunie 1940 – sudul Bucovinei și nordul Dobrogei.

În vara anului 1940 principala preocupare a Reich-ului german a constituit-o repatrierea urgentă a conaționalilor prinși în teritoriile românești cedate Uniunii Sovietice, interesul autorităților naziste fiind dictat de frica infestării comunității germane de aici cu ideologie comunistă, dar și datorită numărului destul de însemnat al acestora. De fapt, situația importanteii mase de etnici germani din Basarabia și din nordul Bucovinei a început să fie discutată cu mult înaintea evenimentelor de la sfârșitul lunii iunie 1940, atunci când aceste provincii au fost cedate Uniunii Sovietice. Practic, problemele comunității germane încep odată cu încheierea la 23 august 1939 a Pactului Ribbentrop-Molotov, mai exact a Protocolului adițional secret, prilej în care, „cu ocazia semnării Tratatului de neagresiune dintre Reichul german și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, plenipotențiarilor semnatari din partea celor două părți au discutat în cadrul unor convorbiri strict confidențiale problema delimitării sferelor lor respective de interes în Europa Răsăriteană” [21, 6]. Potrivit înțelegerii, la punctul 3 al Protocolului, „în privința Europei Sud-Estice, partea sovietică subliniază interesul pe care-l manifestă pentru Basarabia. Partea germană își declară totalul dezinteres politic față de aceste teritorii” [21, 7].

Discuțiile germano-sovietice, privitoare la teritoriile românești revendicate de Uniunea Sovietică la sfârșitul lunii iunie 1940, includ și Bucovina, regiune care nu a constituit obiect al cererilor Moscovei în momentul semnării Pactului Ribbentrop-Molotov. Pentru prima dată, Berlinul și-a arătat interesul, prin intermediul unui schimb de telegrame între ambasadorul german de la Moscova Schulenburg și ministrul german de externe Joachim von Ribbentrop, asupra „numărului mare de etnici germani (*Volksdeutsche*) ce trăiesc în Basarabia și Bucovina și al căror destin urmează să fie stipulat în vreun fel” [21, 8-9]. Cu această ocazie, la 25 iunie 1940, șeful diplomației germane a comunicat comisarului poporului pentru Afaceri Externe ale Uniunii Sovietice Veaceslav Molotov, prin intermediul lui Schulenburg, că „Germania rămâne fidelă acordurilor de la Moscova. De aceea ea nu manifestă niciun interes față de chestiunea Basarabiei. Însă, pe aceste teritorii trăiesc aproximativ 100.000 de etnici germani. (...) Guvernul Reich-ului își rezervă dreptul de a face guvernului sovietic, la momentul potrivit, anumite propuneri în chestiunea strămutării acestor <<*Volksdeutsche*>>, așa cum s-a procedat cu etnicii germani din Volânia. Pretențiile guvernului sovietic în ceea ce privește Bucovina constituie ceva nou. Bucovina a fost o provincie a Coroanei austriece și este dens populată de nemți. Destinul acestor etnici germani, deasemenea, constituie o grijă deosebită a Germaniei” [14, 346; 16, 246-249; 21, 11-12].

Potrivit istoricului Joseph Schechtmann, România a avut înainte de război o minoritate germană de 740.000 de persoane, fiind a patra țară cu etnici germani din Europa, după Cehoslovacia, Uniunea Sovietică și Polonia. Dintre aceștia, 320.900

locuiau în Transilvania, 225.000 în Banat, 81.000 în Basarabia, 75.500 în Bucovina și 12.500 în Dobrogea, ceilalți fiind dispersați în restul țării [18, 408]. Cea mai clară informație statistico-demografică privitoare la membrii acestui grup etnic a fost oferită de recensământul general al populației din 29 decembrie 1930, în urma căruia comunitatea germană din România era formată dintr-un număr de 745.421 persoane socotiți după naționalitatea declarată, respectiv de 760.687 persoane după limba maternă, fiind concentrați în câteva zone ale țării, sudul Basarabiei fiind o astfel de zonă [15, XXIV-XXXV].

Negocierile germano-sovietice privind repatrierea etnicilor germani din Basarabia și Bucovina de nord au început la Moscova la 25 iulie 1940 și s-au finalizat printr-un acord semnat la 5 septembrie același an [5, 110]. Potrivit acestuia, fiecare etnic german putea opta pentru plecare și, implicit, pentru dobândirea cetățeniei germane sau, respectiv, pentru rămânerea pe loc și obținerea cetățeniei sovietice [2, 108; 20, 84]. Deși, oficial repatrierea etnicilor germani urma a se face pe baza unei opțiuni personale, realitatea a fost cu totul alta, fapt ce reiese în urma analizei corespondenței purtate între Prefectura Covurlui și autoritățile centrale de la București. La rândul ei, Prefectura comunica la 20 iulie 1940 Comandanților Poliției Municipiului Galați, Portului și Corpului III Teritorial că refugiații germani „nu se mai pot întoarce în teritoriile ocupate și trebuie să se dirija spre comunitățile germane din interiorul țării” [8, 166]. Încă de la început observăm un fapt surprinzător, și anume că acești etnici germani din Basarabia și nordul Bucovinei, cetățeni români până la sfârșitul lunii iunie 1940, nu au primit dreptul de a opta pentru păstrarea cetățeniei române și de a avea posibilitatea să se așeze în România. Mai mult, evacuarea etnicilor germani din teritoriile cedate a început fără a avea la bază un tratat semnat între partea română și cea germană privind condițiile de repatriere și ale tranzitului pe teritoriul României. Abia la 22 octombrie 1940, s-a încheiat între partea română și cea germană un acord de strămutare a populației germane, care avea însă în vedere doar pe etnicii germani din unele teritorii rămase în componența statului român, precum sudul Bucovinei și Dobrogea [13, 145], fără a avea niciun fel de prevederi referitoare la foștii cetățeni români de etnie germană din teritoriile pierdute în favoarea Uniunii Sovietice. Peste zece zile, această Convenție a fost completată cu un act adițional. În articolul 10 al acestui act, autoritățile române au fost de acord ca detașamentul de repatriere german să instaleze la București, Gura Humorului și Constanța stații de emisie-recepție pe unde scurte, astfel ca, prin intermediul lor, detașamentele de repatriere să comunice cu Legația Germană din București și cu Berlinul [8, 191-192].

De fapt, potrivit unor surse germane, acordul româno-german (22 octombrie 1940) s-a încheiat în condițiile în care evacuarea etnicilor germani din Basarabia și din Bucovina de nord era finalizată sau pe cale de a se finaliza. Conform sursei respective, repatrierea etnicilor germani din Basarabia, în număr de 93.329 persoane, s-a desfășurat în perioada 23 septembrie – 23 octombrie 1940, iar a celor din Bucovina de nord, în total 43.641 persoane, între 26 septembrie și 14 octombrie același an. Din totalul populației germane au rămas pe loc în cele două provincii doar un număr de 5.504 persoane – 2.058 în Basarabia și 3.446 în nordul Bucovinei [11, 46E]. Date asemănătoare, privind numărul etnicilor germani repatriați din cele două

provincii, le întâlnim și la Joseph Schechtmann, Dimitrie Gherasim și Andreas Hillgruber – toți trei fiind de acord cu cifra de 93.548 repatriați germani din Basarabia, diferențe mici apărând în privința nordului Bucovinei. Primii doi au estimat un număr de 42.441 de etnici germani plecați din nordul Bucovinei [12, 80; 18, 184-186]. Ultimul, analizând datele oferite de Volksdeutsche Mittelstelle, preciza că au fost strămutați în Germania 93.548 germani din Basarabia și 43.538 din Bucovina de nord, majoritatea celor din Basarabia tranzitând lagărul de la Galați [13, 339-340]. Tot prin acest oraș dunărean s-au repatriat alți 15.000 de germani din nordul Dobrogei, 52.000 din sudul Bucovinei și 9.000 din alte zone ale țării [13, 145]. Germanii din nordul Bucovinei au fost evacuați pe calea ferată, prin estul Galiției, pe ruta Cernăuți – Premysl - Cracovia

În realitate, lipsa unui acord scris între partea română și cea germană nu a împiedicat cu nimic repatrierea populației de etnie germană, dislocată din regiunile cedate Uniunii Sovietice, prin România și, implicit, prin portul Galați. Prin poziția sa, orașul Galați a devenit punctul de intrare în România al etnicilor germani din Basarabia în drumul lor către Germania. Instituțiile portului erau alertate și știau, înainte de 12 august 1940, că prin acest punct vor fi transportați 80.000 de germani din Basarabia în Germania [6, 53]. Acțiunea era coordonată de „circa 850 membri ai formațiunilor național-socialiste germane S.S. și circa 5-600 membre ale corpului de asistență N.S.V.” ce au primit dreptul de „liberă circulație în toate porturile dunărene”, personal intrat în România în a doua jumătate a lunii august 1940 [6, 58].

Autoritățile germane au organizat trei lagăre de tranzit, unul la Galați și alte două în afara României la Prahovo și Zemun, lângă Belgrad. În vederea asigurării unor condiții umane, oficialitățile locale au luat măsuri în vederea încartuirii și aprovizionării coloniștilor germani care urmau a trece prin localitate. La 20 august 1940, Primăria Galați a cerut ajutorul Pompierilor Militari pentru „a preveni eventualele incendii izbucnite prin cazarea lor în corturi și gherete din scânduri pe locul aeroportului civil” [9, 1]. Aceeași Primărie comunica directorului Întreprinderilor Comunale că se puteau încartirui circa 10.000 persoane [9, 2]. La 27 august 1940, rezidentul regal al Ținutului Dunărea de Jos, Paul D. Goma, anunța telegrafic instituțiile subordonate că îi fusese adus la cunoștință de către Consulatul Reich-ului din localitate că germanii care locuiau în sudul Basarabiei urmau a fi repatriați prin România, cu începere de la 1 septembrie 1940, și că ei vor sta câteva zile în acest oraș. Cum repatrierea era estimată a dura aproximativ două luni, Consulatul german solicita autorităților locale să închirieze pentru intervalul menționat, începând de la 1 septembrie, patru pavilioane ce aparțineau orașului, rezidentul fiind de acord cu cererea Consulatului [10, 327; 20, 84].

Printre alte măsuri luate de Primărie amintim: punerea la dispoziția etnicilor germani a unui obor de animale și amplasarea unor indicatoare scrise în germană pe străzile pe care aceștia treceau [9, 7-8]. Mai mult decât atât, Prefectura Covurlui a luat pe cont propriu vânzarea cailor germanilor care se repatriau din sudul Basarabiei. Conform proceselor verbale din 19, 23, 26 și 30 octombrie 1940, autoritățile locale au primit 895 de cai [7, 65-66], obținând prin vânzarea lor suma de 6.503.726 de lei [7, 44].

Pentru desfășurarea în bune condiții a lucrărilor de repatriere, sudul Basarabiei

locuit cu germani a fost împărțit în patru regiuni, cuprinzând fiecare câte 30-40 de sate. În fiecare regiune a fost numită o comisie de către instituția Reich-ului care s-a ocupat cu aciunea de repatriere: „Volksdeutsche Mittelstelle” [12, 80]. Germanii basarabeni s-au deplasat cu trenurile sau autobuzele până la Reni sau Chilia, de unde au fost îmbarcați pe vase românești aparținând Direcției Navigației Fluviale Române (N.F.R.) pentru a ajunge la Galați [6, 53], fie au ajuns aici în caravane lungi de căruțe [2, 108-109]. Din lagărul de la Galați, refugiații au fost transportați pe Dunăre până în lagărele de primire de la Zemun și Prahovo, de unde și-au continuat drumul cu trenul, traversând Ungaria și sudul Austriei, până în regiunile poloneze anexate, grupuri mici fiind așezate și în nord-vestul Iugoslaviei sau în Germania Centrală [12, 80; 18, 192, 199, 202-204]. Transportul cu vase pe Dunăre, începând de la Galați, a fost realizat de Societatea germană de navigație pe Dunăre D.D.S.G. (Deutsche Dampfschiffahrt Gesellschaft), care a pus la dispoziție 28 de vapoare pentru transportul oamenilor și al bunurilor [2, 109].

Numărul refugiaților germani care au tranzitat Galațiul este semnificativ. În majoritatea cazurilor, ei nu au mai apucat să staționeze în oraș, repatrierea făcându-se prin intermediul transportului fluvial, deoarece s-a putut realiza la o scară mai mare și era mai puțin costisitor. La 22 august 1940, Primăria a comunicat Poliției Covurlui că în dana 4 a portului din Galați au fost amplasate cisterne cu apă pentru alimentarea celor 80.000 de germani care în curând urmează să fie evacuați din Basarabia [9, 3]. Numărul mare al germanilor care au tranzitat orașul reiese și din ordinul cu nr. 71.297/1940, emis de Ministerul Economiei Naționale, prin care se cerea autorităților locale ca zilnic să fie puse la dispoziția refugiaților germani ce vin pe Dunăre următoarele cantități de alimente: „900 kg carne, 3.000 kg pâine, 300 kg paste făinoase, 250 kg leguminoase sau 1.000 kg legume proaspăte, 300 kg slănină, 200 kg brânză, 400 litri lapte, 1.000 bucăți ouă plus alte alimente neperisabile” [9, 11].

Pe proprietățile familiilor germane emigrate în baza Convenției din 5 septembrie 1940, autoritățile sovietice au colonizat aproximativ 6.000 de familii de ucraineni și polonezi plus alte câteva sute de familii mutate de pe malul stâng al Nistrului [1, 12; 21, 105-106]. Mai târziu, germanii rămași în teritoriile cedate Uniunii Sovietice, care refuzaseră să se repatrieze la sfârșitul anului 1940, și care conform recensământului realizat de autoritățile române în iulie 1941 se cifrau la 2.058 de persoane în Basarabia și 3.446 în Bucovina de nord, au fost deportați de autoritățile sovietice la sfârșitul celui de-al doilea război mondial în zona asiatică a statului, împreună cu locuitori de alte naționalități, îndeosebi de etnie română [20,86].

În concluzie, orașul Galați a fost un important nod în tranzitul spre Reich al etnicilor germani care se repatriau. Orașul este folosit ca lagăr de primire, mai întâi, al germanilor din teritoriile cedate de România Uniunii Sovietice, îndeosebi din sudul Basarabiei, și ulterior, al altor conaționali, îndeosebi din nordul Dobrogei și din sudul Bucovinei. Din Galați, refugiații erau transportați pe Dunăre cu vase aparținând Societății germane de navigație (Deutsche Dampfschiffahrt Gesellschaft). Autoritățile portuare gălățene au asigurat condiții umane refugiaților germani prin măsuri vizând încartiruirea și aprovizionarea cu apă și alimente. Potrivit datelor furnizate de Volksdeutsche Mittelstelle, organizația care coordona repatrierea etnicilor germani, prin Galați au trecut peste 100.000 de refugiați germani, îndeosebi din sudul

Basarabiei, dar și din nordul Dobrogei sau din sudul Bucovinei.

Aspects regarding repatriation of German ethnics from southern Bessarabia (Bugeac) at the end of 1940

The geographically strategic position of Galati, as an important Danubian port, especially when Germany was also a Danubian country, made Galati an important node of the German population repatriated to their country. The city is used first as a concentration camp of the Germans from the territories given up to the Soviet Union, especially in the southern of Bessarabia, and then of the other inhabitants from the provinces which still belonged to Romania after the tragic year of 1940, especially from the southern of Bucovina and northern of Dobrogea. The refugees were transported from Galati on the Danube towards other concentration camp situated outside the Romanian territory in ships belonging to a German company. Harbor authorities of Galati provided good conditions to the German refugees, bringing them food and drinkable water. Moreover, the Romanian hospitality was obvious only if we mention that the City hall provided a fair of animals and installed signs written in German on the streets where they walked, and the other local authorities took care of the selling of the horses of those who came in carriages. According to the data provided by the Volksdeutsche Mittelstelle 100.000 German refugees passed by Galati harbour.

Bibliografie:

1. ANTONESCU, Ion, *Îndrumări administrative rezultate din inspecțiile făcute în Basarabia*, București, 1941.
2. BANCOȘ, Dorel, *Social și național în politica guvernului Ion Antonescu*, București, 2000.
3. BOLD, Emilian, CIUPERCĂ, Ion, *Ascensiunea nazismului (1919-1936). Cum a fost posibil?*, Iași, 1995.
4. CAȘU, Igor, *Considerații privind deportarea germanilor și evreilor sovietici în timpul și după cel de-al doilea război mondial*, în „Analele Asociației Naționale a Tinerilor Istorici din Moldova”, nr. 7, p. 91-96.
5. CONSTANTIN, Ion, *România, Marile Puteri și problema Basarabiei*, București, 1995.
6. Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Galați, fond Căpitănia Portului Galați, dosar nr. 15/1940
7. Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Galați, fond Prefectura județului Covurlui, dosar 20/1940.
8. *Ibidem*, dosar 39/1940.
9. Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Galați, fond Primăria Galați, dosar 87/1940.
10. Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Galați, fond Rezidența Ținutului Dunărea de Jos, dosar 133/1940.
11. *Dokumentation der Vertreibung der Deutschen aus Ost-Mitteleuropa*, band III, *Das Schickal der Deutschen in Rumänien*, München, 1984.
12. GHERASIM, Dimitrie, *Schimbul de populații între state*, București, 1943.
13. HILLGRUBER, Andreas, *Hitler, regele Carol și mareșalul Antonescu. Relațiile germano-române (1938-1944)*, București, 1994.
14. MORARU, Anton, *Istoria românilor. Basarabia și Transnistria (1812-1993)*, Chișinău, 1995.
15. *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930*, vol. II, București, 1938.
16. *România. Documente străine despre români*, Ediția a II-a, București, 1992.
17. RUSNAC, Mircea, *Colonizările în Basarabia țaristă*, în www.istoria.md.
18. SCHECHTMANN, Joseph, *European Population Transfers, 1939-1945*, New York, 1946.
19. SCHMIDT, Ute, *Bessarabien. Deutsche Kolonisten am Schwarzen Meer*, Postdam, 2008.
20. ȘANDRU, Dumitru, *Mișcări de populație în România (1940-1948)*, București, 2003.

21. ȘIȘCANU, Ion, VĂRATEC, Vitalie, *Pactul Ribbentrop-Molotov și consecințele lui pentru Basarabia. Culegere de documente*, Chișinău, 1991.

УДК 94(477.74):355.48"1941"

ОСАДА ОДЕССЫ В 1941 г.: ПО РУМЫНСКИМ ДОКУМЕНТАЛЬНЫМ ИСТОЧНИКАМ И НОВЕЙШЕЙ ЛИТЕРАТУРЕ

Д.П. УРСУ,

докт. ист. наук, проф.,
*Одесский национальный университет
имени И.И. Мечникова
(Украина)*

Методология исторической науки учит, что поиск истины в дискуссиях о прошлом предполагает учет позиции всех спорящих сторон. Этот незыблемый принцип познания особенно важно соблюдать при анализе военных конфликтов, где всегда присутствуют минимум две точки зрения, зачастую противоположные. Как только вооруженное столкновение заканчивается, начинается “историографическая война”, которая длится десятки и сотни лет. Чтобы, наконец, обрести истину, беспристрастный ученый должен следовать правилу римского правосудия: “Audiatur et altera pars” (“Пусть будет услышана и другая сторона”). Профессиональный долг историка – не продолжать стрелять словами по бывшему врагу 70 лет спустя после боя, а исследовать события, оценивать их и осмыслить.

К сожалению, в советской военной историографии принцип всестороннего и объективного исследования всех точек зрения, всей совокупности источников постоянно нарушался. Поэтому зачастую прошлое представляло неполно, однобоко, односторонне. Если речь идет об обороне какого-либо города, то, естественно, всегда были и обороняющиеся, и осаждающие. Другими словами, существовала диалектическая взаимосвязь и взаимодействие двух борющихся начал – наступления и сопротивления ему.

Односторонность прежней литературы о битве за Одессу осенью 1941 г. хорошо прослеживается, прежде всего, по заглавию многочисленных публикаций. Первая книжка, вышедшая еще в 1945 г., называлась “Героическая Одесса”. Затем пошли следом “Оборона Одессы”, “Подвиг Одессы”, “Город-герой”, “Цитадель Черноморья”, “Сражающаяся Одесса”, а также книга с двусмысленным заглавием “Оборона, ставшая победой”. Таким образом, двуединый процесс – осада и оборона – разрывался на составные части и читателю преподносился только взгляд “с этой стороны линии фронта”.

Деформация исторической правды в этом эпохальном для судеб города вопросе объясняется несколькими причинами. Первая – идеологизация и политизация исторического познания вообще, военной истории – в особенности. Другая имеет социально-психологические истоки и коренится в определенной румынофобии общественного сознания. В среде, где доминируют многовековые милитаристские стереотипы, не ценят слабого союзника (румыны в трех войнах 1877-1878, 1916-1918 и 1944-1945 годов были союзниками